

HUKUK FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN GÖZÜNDEN YARGILAMANIN SORUNLARI VE DEĞERLENDİRMESİ^(*)

Muhammet ÖZEKES

A. Hukuk Fakültesi Öğrencilerinin Gözüyle Bazı Tespitler

Konumuz hukuk yargılaması olduğu için çoğunlukla öğrencilerin hukuk davaları ve bu konudaki değerlendirmelerini seçtim, ama içinde ceza olanlar da var. Öğrencilerin raporlarının içinden alıntılar yaptığımdan, size aktaracağım ifadelerin önü arkası yok, mazur görün lütfen. Ama belirli bir bütünü buraya aktarmaya çalışacağım. Şimdi sözü öğrencilerin değerlendirmelerine bırakalım:

1. Bir öğrenci şunu diyor: *“Hâkim, duruşma esnasında çok sertti. Duruşma esnasında davalı vekilinin salona girer girmez yerine oturmasını hoş karşılamadım. Duruşmaya davacı tarafın gelmesi sonucu hâkim, duruşmayı direkt olarak erteledi ve ardından davalı vekiline ‘biz bunun okulu okuduk kardeşim, kahvehanede oturarak hukukçu olunmaz’ dedi ve davalı vekili hiçbir şey demeden salonu terk etti. Bu olayları hiç hoş karşılamadım. Bir de duruşma esnasında hâkimin sigara içmesi de hoş bir davranış değildi”*.

2. Bir başka öğrenci: *“Duruşma listesinde duruşma saati 13.30 olan dava, 14.40’ta başladı. Sürelerde keyfi davranıldığı düşüncesini oluşturdu bende. Mübaşir, salona girenlerin telefonlarını kapattırdı. Ancak dava sırasında hâkimlerden birinin telefonu çaldı. Bir süre salonda konuşup arkasındaki kapıdan çıkarak görüşmesine devam etti. Dava iki hâkim ve bir savcıyla bir süre devam etti. Hâkimler işlerini yeterince ciddi yapmıyordu bence. Ayrıca başkan, avukatlarla bazen alaylı konuşuyor, bazen de azarlıyordu. Ancak başkan, salonda otoritesini gösteriyordu. Her ne kadar gösterse de, alaycı ve sinirli tavırları hoş değildi. Hâkim, duruşma sırasında hem davalı, hem de davacı gibi davranabiliyordu. ... Hâkim de duruşmayı yönetirken can alıcı sorular sormadı. Davanın çabuk sonuçlanmasını ister gibiydi. Sorduğu bazı sorularda tarafları yönlendirici hareketleri vardı”*.

3. Bir başkası: *“... savcı, duruşma salonunda sigara içti. Başkan hâkim içeride telefonla konuşuyordu. Aynı zamanda üzerine cüppesi yoktu ve duruşma esnasında yerinde oturmuyordu, kararı verirken ayakta dolaşıyordu. Hâkimin sesi hiç duyulmuyordu. Mikrofon olduğu halde kullanmıyordu”*.

4. Diğer bir öğrenci: *“Hâkim duruşmanın seyrinde ayakta sorularını sormasını garip karşıladım, oldukça da rahattı. ... Kapıda, içeriye girerken ‘telefonunuzu kapatınız’ yazmasına rağmen, hâkimin telefonu hep çaldı”*.

* Bu makale, Yargı Reformu Sempozyumu, Türkiye Barolar Birliği, Ankara-18-20.06.2008), Ankara 2008, s. 231-254, TBB yayını olarak yayınlanmıştır.

Bu yazılanlardan bir kısmında dikkat ettiniz mi, öğrencilerin dikkatini, aslında belki de bizim gün içinde dikkatimizi çekmeyen şeyler çekmiş; belki ayrıntı gibi, aslında temel bir bakış açısı için önemli. Hâkimlerin yargılamada yer alanlara özenli davranmaması, aslında en önce kurala saygıyı ayakta tutması gereken yargı mensuplarının buna uymaması... Eğer bir hâkim veya savcı, sigara içilmez, telefonla konuşulmaz gibi basit kurallara, hem de en ciddi ortam olan yargılamada, duruşmada uymazsa -bu kurallar bir de kapının girişinde yazılı olmasına rağmen-, yargıladığı kişilerin, daha önemli hukuk kurallara uymasını nasıl bekleyecek? Kendisi kurala saygıyı ayakta tutmayan yargı organları, hâkimler, savcılar, avukatlar başkalarından bu saygıyı nasıl bekleyecekler? Belki her gün yargı organlarında yer alan bizler, sizler, bu rutin, ama kural dışı davranışları kanık-sıyoruz; ama yeni bir hukuk fakültesi öğrencisi ya da vatandaş gözünde yargı organlarının saygınlığını nasıl zedeliyor iyi düşünmek lazım.

5. Bir başka öğrencinin tespiti, bu çok daha ilginç: *“Bir başka konu ise, bir güne düşen ortalama dava sayısının fazla olmasıdır. Özellikle bazı mahkeme kalemlerinde, dava dosyalarının rafları doldurmuş ve tozlanmaya yüz tutmuş olması içler acısı... Diğer yandan, en çok görülen davalara bakıldığında, hırsızlık, karşılıksız çek, kaçak elektrik, aile birliğinin temelden sarsılması sebebiyle boşanma davalarının ön planda olması ülke genelinde toplumun etik değerlerinin ayaklar altında olduğunu göstergesi olup, insana duyulan güvenin sarsılmasının nedenlerini açıkça göstermektedir.”*

Yeni hukuk fakültesine başlayan bu genç insanın, davalardan hareketle bir toplumun sosyolojik durumunu tespiti ne kadar dikkat çekici değil mi? Belki de en temel sorunumuzu tespit emiş: Etik değerlerin yıpranması ve toplumdaki karşılıklı güvenin sarsılması.

Genellikle belirli bir yaşı geçtikten sonra insanlar şunu söylerler: “Bu gençlerde iş yok”. Bu binlerce yıldır süren bir hikâyedir. Aslında gençlerde iş var, fakat biz işin nerede olduğunu bilmiyoruz. Bakın bu genç insanlar, kendilerine bir inceleme yapmaları için bile imkân tanınca, ne kadar doğru tespitler yapabiliyor. Ama biz onlara da güvenmiyoruz, önlerini açmıyoruz, yol göstermiyoruz. Sadece eleştiri, ama kimse çözüm üretmiyor, elini taşın altına sokmuyor, zahmet çekip yorulmak istemiyor.

Bu arada bir de yeri gelmişken sitem edeyim. Herkes her şeyi bildiğini zannediyor. Şu salona bir bakın, şurada toplansınız 40-50 kişi var. Oysa bu ülkenin başkenti Ankara’da kaç tane hukuk fakültesi var. Bu fakültelerde öğretim üyeleri, bilhassa asistanlar, yüksek lisans, doktora yapanlar var. Keza, Ankara da kaç tane hâkim, savcı, avukat var. Ankara Barosuna kayıtlı herhalde on bin civarında avukat vardır, ama kaç burada?... Sanki bunların hiçbir şey öğrenmeye ihtiyacı yok. Hukukla ilgili bu tür toplantılara, katılan mahdud sayıda insan var. Az kitap okuyoruz, az inceliyoruz, hiç merak etmiyoruz. Ama ahkâm kesmeye gelince, bilgiden yoksun, ilgiden bizar, ahkâm kesen çok... “Sorunumuz nedir, yargı sorunumuz nedir?” dersiniz, işte yargı sorunumuz budur.

Yargıda bizim temel sorunumuz budur: İlgisizlik, bilgisizlik, özensizlik ve etik sorunlar. Bunun dışındakiler, her zaman aşılabilir teknik sorunlar ve bu temel sorunlardan sonra gelen, bunların arkasına dizilen sorunlardır, başka sorun değildir.

Aynı öğrenci bakın devam ediyor: “Anlam veremediğim bir başka husus ise, adliye içindeki yangın kapısının üzerinde ‘yangın kapısıdır, kapatmayınız’ şeklindeki uyarı asıldığı halde, kapıya neden zincirle kilit vurulduğudur”. Çok ilginç değil mi? Ne kadar önemli. Kurallara uyulması gereken adliyede, kapıya yazdırılan kuralı, yine aynı kapıya zincir vurularak ihlal ediyoruz. İşte bu da ülkemizdeki diğer önemli bir sorun: Kurallar var, ama uymuyoruz, bizzat adliye kendi koyduğu kurallara dahi uymuyor. Başka söze gerek var mı?...

6. Devam ediyorum, başka bir öğrenciden, avukatlarla ilgili bir alıntı: “Aklımda tasarladığım avukatlık görüntüsüyle uyuşmayan avukatlar da dikkatimi çekti. Biraz daha resmi olmasını beklerken; spor ayakkabılı, kravatsız, gömlek yerine tişört giyen avukatlar beni oldukça şaşırttı”. Bu da, öğrenci gözünden avukatlara ilişkin bir hayal kırıklığı. Evet, işini ciddiyetle yapması gereken avukatların, kılık kıyafetleri, davranışları, oturuş kalkışları, sözleri bu vakara yakışır olmalıdır. Nitekim bu avukatlık meslek kurallarının da gereğidir. Ama bir bakalım etrafımıza bunu gereği gibi uygulama oranı nedir? Örneğin, İzmir’de, özellikle yazın, kravatlı, gömlekli adliyeye gelmek bir yana, terliklerle, şortla adliyeye gelen çok avukat görürsünüz.

7. Başka bir öğrencinin tespitleri: “...Davayı yürüten kişi de hâkimlerin reisiydi. Duruşma esnasında rahat tavırlarıyla dikkatimi çekti. Hâkimlerin hepsi âdeta ‘hâkim oldum, ben çok şeyi bilirim’ havasındaydı. Avukatların bile önlerinde el pençe divan olması, ‘efendim’ diye hitap etmeleri dikkatimden kaçmadı. Ben bir davanın -herhalde duruşma demek istiyor- bu kadar kısa sürdüğünü, hâkimlerin bu tavırdaki olduğunu hiç tahmin etmiyordum”.

8. Bu öğrencinin tespitine benzer başka bir tespit: “Genel olarak hâkimlerin umursamaz tavırlarıyla karşılaştım. Her hâkim, kendisini sanki ilahi bir güçmüş gibi görüyor. Avukatları dinlerken onların yüzlerine bir defa olsun bakmıyorlar. Bilmiyorlar mı ki, hepsi hukuk düzeninin bir parçası”

9. Benzer tespitleri başka bir öğrenciden de dinliyoruz: “İzlediğim duruşmalarda en dikkat çekici durum, hâkimlerin avukatlara olan tutumlarıydı. Avukatlarla diyaloglarında kimi zaman nezaket kurallarına uymadıklarını gördüm. Bu davranışları karşısında avukatların sessiz kalmaları ise, avukatlığın aynı zamanda sabır gerektiren bir meslek olduğunu gösterdi bana. Hâkimlerin kendilerinin otorite olduğunu göstermek için böyle davrandıklarını sanıyorum. Duruşma salonu dışında avukatlarla konuştuğumda, genel olarak hâkimlerin gerekli özeni gösteremediklerinden şikâyetçi olduklarını söyleyebilirim. Konuştuğum avukatların bazılarında bu durumu kanıtlar nitelikte hatıralar dinledim. Ayrıca avukatların salon dışında hâkimlerden bu kadar şikâyet etmelerinin, fakat içeri girince ‘sayın hâkim’ sözünü ağızlarından düşürmemelerinin trajikomik bir durum yarattığını da düşünüyorum.”

10. Benzer ifadeler başka bir öğrenci de, hem sorunu hem de çözümünü söyleyerek yer veriyor: “Dikkatimi çeken bir başka nokta ise hâkimlerin avukatlara karşı olan bariz üstünlükleri oldu. Onca insanın içinde avukata bağıramıyıştı hâkim. Biraz kızdım aslında. Ama bu geziden sonra hukuku sevmeden bu işin yapılmayacağını bir kez daha anladım. Her iş sevilmeden yapılmaz, ancak bir ölçüde katlanılabilir. Hukukta ise sevmek çok önemli görünüyor”. Şu genç insanın son cümlesi ne kadar önemli değil mi?

11. Yine başka bir öğrenci aynı yönde değerlendirme yapıyor: *“Meslek konusuna gelince, avukatların gözümde hiçbir değeri kalmadı. Zaten savunmaları 3-5 dakika sürüyor ve hâkim tarafından da susturulma şekilleri, ‘kes’ şeklinde oluyor.”*

Aynı fakültede okumuş, aynı sıralardan geçmiş avukatlarla hâkimler arasındaki ilişki ne kadar dik-kat çekici değil mi? Maalesef, adliyemizde bir saygı eksikliği var karşılıklı. Avukatlarla, hâkimler birbirlerini ne kadar anlıyor, ne kadar saygı gösteriyor? Ben, oldum olası, adliye de bu, tepeden bakan “SEN” ifadesine, hitabına alışamadım. Ne zaman ki, “SİZ” demeyi öğreniriz, o zaman belki bir şeyler düzelmeye başlamış demektir. Bakın öğrenciler değil, Radikal yazarı Murat Yetkin de aynı tespiti yapıyor. Şimdi de Radikal’den Murat Yetkin’in yeni bir yazısında yazdıklarını aktarıyorum size (Radikal, 15.06.2008). Bu yazıda Murat Yetkin, Türk yargısına ilişkin bazı tespitler yaparak, değerlendirme yapıyor, yazının tümünü okumayacağım, ama benim öteden beri söylediğim şu kısmını okuyacağım: *“Hâkim kürsüsünde, adliye binasına girmeden önce ya da çıktıktan sonra durakta ya da alışveriş yaparken karşılaştığımızda birbirine iki uygar insan olarak ‘siz’ diye hitap edeceğiniz bir bey ya da hanım var. Ama o kürsüde size nedense ‘sen’ diye hitap etmeyi uygun görüyor. Bu da, düpedüz kabalık yapmak amacını taşıdığını düşünmeyeceğimize göre, devlet karşısında milleti hiza-ya getirmenin bir yolu herhalde”*. Yani, bu nezakete uymayan yargısal tavır, en yeni öğrenceden en tecrübeli gazeteciye kadar herkesi rahatsız ediyor, hepimiz bundan rahatsızız, ama düzelten, buna ihtiyaç duyan yok. Peki, bu davranış neden sürdürülüyor, iyi düşünmek gerekir.

12. Diğer bir öğrenci ise, *“Avukatlar genellikle çok pasifti, bazıları savunacakları kişinin suçunun ne olduğunun bile tam farkında değillerdi.”* diyor. Ne kadar acı değil mi? Avukatsınız, savunma gibi en kutsal mesleği yapıyorsunuz, ama savunduğunuz kişiyi niye savunduğunuzu dahi bilmiyorsunuz. Öğrenci yalan mı söylüyor? Hayır! Bunlara kızmak yerine, üzerinde iyi düşünmek, ders çıkarmak, doğrusunu yapmak lazım. Farzedelim ki, bu tespit yanlış, peki görüntü bile böyle olsa, kötü değil mi?

Başka bir öğrenci *“Avukatların mahkeme içindeki konumunun bir sanıktan farksız olduğu neticesine ulaşmak bana pek zor gelmedi”* diyor. Bu durum, hem hâkimlerin hem de avukatların kusuru değil mi? Bir yanda, savunduğu kişiyi ne için savunduğunu bilmeyen avukatın saygınlık beklemesi ne kadar haksızsa, diğer yandan da avukata o saygınlıkla davranmayan hâkim de o kadar haksız.

Esasen söylenecek çok şey var, ama, zamanı verimli kullanmak için biraz hızlı geçiyorum. İlginç birkaç tane daha var, onları sona sakladım. Onları da aktardıktan sonra bir değerlendirme yapacağım.

13. Evet kaldığım yerden devam ediyorum. Yine bir öğrenci tespiti: *“Mahkemelerde biraz ciddiyetsizlik var. Gerçi bu durum yıllardan beri ülkemizde var. En önemli davalarda bile ya savcı dinlemez ya hâkim resim çizer. Ancak işini gerçekten çok iyi yapanlar da var. ... Baronun sanıklar için atadığı avukatlar, müvekkillerini savunmuyor, hiçbir şekilde özel çaba sarf etmiyor, çok vurdumduymazlardı. Belki sanığın maddi durumu yok, belki gerçekten suçsuz; ama avukatın umurunda değil... Gördüğüm kadarıyla da morglarda savcı bey otopsiyi takip etmiyor. İş tamamiyle dok-*

torlara bırakıyor. Belki doktor kararı etkileyecek hataları bilerek yapabilir. Bunu takip etmiyor”. Bakın bunu birinci sınıf öğrencisi bile fark etmiş. Müdafî olarak atanan avukatın özellikle CMK’den dolayı işini ciddiyetle yapmadığını fark etmiş. O zaman, getirilen bu düzenlemenin faydası ne, gerçekten uygulanmıyor, şeklen duruyorsa neye yarayacak? Göstermelik bir kurum orada duruyor, ama hukuka saygı zedeleniyor. Bunun dışında otopsiyi takip etmeyen savcığı da tespit etmiş. Ortak yön ne: Avukat da, savcı da işini gereği gibi yapmıyor, ciddiye almıyor. Kimse onları da orada zorla tutmuyor, ne avukatlık, ne hâkimlik, ne savcılık silah zoruyla yaptırılmıyor; eğer bir insan sevmiyor, ilgilenmiyorsa niye yapar bu işi?

14. Şu öğrencinin de tespiti dikkat çekici: “...*aile mahkemesinde hâkim, nafaka davasını erteledi. Duruşmadan sonra neden ertelediğini sordum kendisine. Hâkimin verdiği cevap, beni hem çok şaşırttı, hem çok üzdü. Nafaka davalarında kendisinden nafaka isteminde bulunan davalının mali bilgilerini devletten bir rapor şeklinde istediklerini ve bu belgenin devletin yetersiz bilgisinden dolayı hazırlayıp kendilerine gerekli bilgilerin ulaşmadığı şeklindeydi cevap. Bu ne demek? Devlet, vatandaşının doğru düzgün nerede oturduğunu, malvarlığını, aile bilgilerini bilmiyor demek. Bu durumda hâkimler, kararlarını elbette ertelemek zorunda kalıyor”.* Biraz önce Süha Hocam değindi bu eksikliğe. Mahkemenin iyi çalışması için, devletin diğer organlarının da iyi çalışması, üzerine düşeni yapması gerekir. Devleti en basit haliyle nasıl tanımlıyoruz? “Belirli bir insan topluluğunun belirli bir toprak parçası üzerinde hâkimiyet tesis etmesi”. Bakın biz ülkemizde doğru tebligat dahi yapamıyoruz, yargılamanın en önemli sorunlarından birisi de tebligat. Neden? Vatandaşımızın nerede olduğunu, nerede oturduğunu bilmiyoruz, yani insanların nerede olduğunun kaydı yok, adeta belirsiz. Ülkemizin kadastrosunu bitirememişiz, topraklarımız belirsiz. Yani, belirsiz bir insan topluluğu, belirsiz bir toprak parçası üzerinde hâkimiyet tesis ediyor görüntüsü adeta oluşmuş. Böyle bir şey olabilir mi, bu mümkün mü modern bir devlette? Devletin ve sistemin bütün sorunları, tabii ki gelip adliyeye yansıyor. Siz eğer devlet çarkını iyi çalıştıramazsanız, adres oluşturamazsanız, arkasından toprağınızın sınırlarını, aidiyetini bilemezseniz, hâkim de, duruşmayı erteler.

15. Başka bir öğrenci, “*Ancak hukuki boşlukların çok olduğunu ve hâkimlerin fazla içgüdüsel kararlar aldığını hissettim. Zaten mübaşirler de ciddi değildi, insanları itip kakıyordu”* diyor. Aslında bu öğrenci haksız mı? Çoğu davada, ne için öyle karar verildiğini anlamıyoruz, gerekçeler tatmin edici değil, hatta gerçekten gerekçe bile yok. “Dosya münderecatına, toplanan delillere, tarafların iddialarına göre...” diye, aslında gerekçe olmayan gerekçe olur mu? Ama birçok mahkeme kararı, hatta Yargıtay kararı gerekçesi böyle. Deyim yerindeyse, “hissi kavlen vuku” karar veriliyor bazen. Bunu birinci sınıf öğrencisi dahi görüp tespit edebilmiş. Yargımızın diğer bir sorunu adliye görevlileri. Öğrenci onu da tespit edebilmiş, bakınız öğrenci, mübaşiri, insanları itip kakan diye tanımlıyor. Manzarayı bir bütün olarak gözünüzün önüne getirin bakalım. Hâkim insanları, hatta avukatları azarlıyor, mübaşirler itip kakıyor, hâkim ve savcı duruşma salonunda sigara içiyor; avukatlar kravatsız gömleksiz geliyor, savunduğu kişiyi neden savunduğunu bilmiyor. Yukarıdan beri anlatılagelen -daha doğrusu öğrencilerin tespit edegeldikleri, hatta gazete yazılarına yansıyan- bu manzarayı umumiye, durumun vahametini ortaya koymak için yeterli değil mi?

16. Devam ediyoruz, diğerk bir öğrenciden alıntı: “*Avukatların çok uzun süren sözlü savunmaları yok. Savunmalar çoğunlukla dilekçe olarak hâkime sunuluyor, hâkimin tavırları genel olarak herkese çok sert, kalemdekiler, kalemdeki memurlar çok suratsız. Kim yalakalık yaparsa, önceden tanıdığıysa, onun işini hemen hallediyor. Bir soru sorarken, konuşurken insanın suratına bile bakmıyor*”. Her gün yaşanan bir olguyu öğrenci ne güzel tespit edebilmiş değil mi? Bunun dışarıdan saf bir gözle görüntüsü ne kadar nahoş... Duruşmaların aslında pek işe yaramadığını, kalemlerde hatır gönülle iş bitirildiğini, insanların suratına dahi bakılmadığını söylenecek söz var mı bilmiyorum.

Doğın Cücelođlu’nun bir sözü var. “Karşımızdakini dinleyerek var ederiz” diyor. Ama mahkemelerde insanların yüzüne bakmıyoruz. “Mahkeme duvarı gibi” sözü, bilmiyorum başka bir dilde var mı? Yargılamaya gelenler, mahkemeye gidip gelenlerin hepsi birer kâğıt olarak, birer pembe dosya olarak görülüyor adeta. Orada insanların hayatlarının yargılandığını, bir avukatın bir insanı savunduğunu, bir hâkimin insanın hayatı hakkında karar verdiği unutuluyor. Her gün yargılama yaparken, duruşmaya çıkarken ne kadar bilinç içerisinde olduğunu tekrar tekrar düşünmemiz lazım. Ha bilmem neredeki bir resmi dairede çalışan memur, ha mahkemedeki bir görevli. Olur mu böyle, adaletin bir farkı olması gerekmez mi?

Mahkemeler, avukat büroları nasıl açılıp kapanıyor, iyi düşünmek lazım. Bugün de vukuatsız açtık deyip dükkân açar gibi açıyoruz, büroları, adliye; akşamleyin de “kaç dosyaya baktım, bu kadar, kaç dava savundum, bu kadar” sistem adeta böyle işliyor. Bir makine şeklinde işlemeye dönüşmüş. Oysa, en önemli şey buradaki insan.

17. Sorunlar bitmiyor, diğerk bir öğrencinin tespiti: “...*davacının söyledikleriyle, hâkimin yazdırdığı bazı şeyler çelişiyordu. Bu bana hukukumuzun geçiştirici tavrını hissettirdi. Hep söylerler “üniversitede gördüğün teori ile hayattaki pratik çeliştir. Bence çelişen teori ve pratik değil, hukuk fakültesinden mezun olan hukukçunun teoriği pratiğe uygulayamaması*”. Öğrenci, yanlışı da yanlıştın kaynağını da belirlemiş. Özellikle belirli bir kıdeme ulaşmış hâkimler ve avukatların öğrencilere sık sık söylediği “teori ile uygulama başka” sözü... Öğrencilere hep söylüyorum “bu sözleri duyarken, kulaklarınızı kapatın, bu sözler tam anlamıyla beyin yıkamadır” diye.

Ben aynı zamanda uygulamayla da iç içe olan bir insanım. Şunu söyleyeyim: Bir tek yapmadığı bu meslekte kürsüye çıkıp, karar yazmak kaldı. Sevmem, ama zoraki yaptığım birkaç bilirkişilik var. Bu işe ilk başlarken hiç düşünmezdim, bir çok kanun komisyonunda, Bakanlıktaki komisyonlarda, baro staj eğitim merkezinde görev aldım. Baroya kayıtlı bir avukatım, hakemlik yaptım, öğretim üyeliği yapıyorum. Yani, kuralın konulması aşamasında yer aldım, kuralın anlaşılması için araştırma, kitap yazma aşamasında yer aldım, kuralı öğretme aşamasında yer aldım, kuralı uygulama aşamasında yer aldım. Ben hiç şöyle bir fark göremedim, “teori başka, uygulama başka”. Bu tamamen bir hurafedir. İşini kötü yapanların, kötüyü kanıksatmak için genç hukukçuların da beynini yıkamak için uydurdukları, tamamen bir hurafedir. Bu hurafenin bana göre cahil insanların ağaçlara çaput bağlamasından, türbelere gidip sınavdan önce dua etmesinden hiçbir farkı yok.

Öğrencilerin, stajyerlerin beyinlerini sürekli bu safсата ile dolduruyoruz. Daha çok çalışın, daha çok öğrenin, kanunu, öğrendiklerinizi doğru uygulamak için çaba gösterin demiyoruz. Ne diyoruz “teori başka uygulama başka”. Eğer uygulama farklılığı, adliyede nasıl hukuk dışı iş yapılır yöntemleriye, bunun zaten teori ile ilgisi yok. Eğer teoride öğretilen kanunlar, hukuk kuralları uygulanmıyorsa, o zaman da hukuk uygulanmıyor, deyim yerindeyse hukuk herkesin kendine göre işliyor demektir. Başka izahı var mı? Bir kanun tekse, yorum kuralları dışında, başka başka uygulanabilir mi? Şayet farklılık varsa ya teori yanlıştır ya da uygulama. Daha geçen gün iki üç tane stajyer, yüksek lisans yapan stajyerimiz geldi. Gerçekten de iyi öğrenciler, bizim fakültemizde parlak öğrenciler. Biri dedi ki, “Hocam, Adalet Akademisinde bir kıdemli hâkim ders anlatıyor, çok nazik bir şekilde, söylediğiniz şey kanuna pek uymuyor dedim, beni azarladı”, sonra da “evladım, uygulama başka, teori başka, biz buna böyle karar veriyoruz dedi”. Aynı şeyi avukat stajyerlerinden duyuyorsunuz; bazı staj derslerinde avukatlar sadece hatıra anlatıyor, ben de şahit olduğum için rahatlıkla söylüyorum bunları.

Mahkeme kanuna aykırı karar verebilir mi? Avukat kanuna aykırı talepte bulunabilir mi? Hayır. Ama bari siz öyle yapıyorsunuz, bırakın bu genç insanların beyinlerini böyle yıkamayın, bırakın düzgün yapsınlar hiç değilse. Saf beyinleri bozmayalım. Yok, onları da bırakmıyoruz öyle, kendimiz yanlış yapıyoruz ya, o yanlış fark edilmesin diye, iyi de doğrudan değil, yanlış da birleştirmeye çalışıyoruz. Şunu söylemek zor mudur: “Evladım biz pek çok yanlış yaptık, eğer doğru yapsaydık, bu ülkedeki hukuk sistemi bu hale gelmezdi. Bari siz doğru yapın, yanlışlardan ders çıkartın, hiç değilse bazı şeyler düzelmeye başlar”. Yanlışı kabul etmek bu kadar mı zor?! Niye bugünü kurtarmak için, kendi ayıbımızı örtmek için, yarınları da feda ediyoruz.

18. Evet, yine devam ediyorum. Bu elimdeki raporu yazan öğrenci İzmir Adliyesine gitmemiş, Mersin Adliyesine gitmiş. *“Ben adliye sarayı denilmesinden dolayı orayı çok lüks ve düzenli bulmayı bekliyordum, ama beklediğim gibi değildi. Mersin Adliyesinin maddi imkânsızlıktan olsa gerek çok eksiklikleri var ve bakımsız. Mahkeme salonunda sanığın oturacağı yerde sandalye bile yok, onun yerine üzerinde “Final Dergisi Dershaneleri” yazan bir bank bulunuyor. Hâkimler çok gergindi, sanki birileri onları orada zorla tutuyor gibi, duruşma salonundaki insanları azarlıyorlardı, davalılar ve davacılar neyi söyleyeceklerini şaşırıyorlardı. Davalar genelde çok kısaydı, en fazla 10 dakika sürüyordu. Filmlerde seyrettiğimiz gibi hararetle konuşmalar yapan avukatlara hiç rastlamadım. Genelde susup ellerindeki dosyaları hâkimlere sunup ‘ekleyecek bir sözümüz yok’ diyorlardı. Belki de bunların hepsi mesleği sevmek ve saygı duymakla alakalıdır. Duruşmalardan sonra görüştüğüm hâkimlerin hiç birinin idealinde hâkim olmak olmadığını öğrendim. Kimi ailesinin isteğiyle, kimisiyse yanlış tercih sebebiyle hukukçu olmuş. Sanki hepsinin tek istediği davaları bir an önce bitirip gitmekti”*. Esasen bugün adliyelerin durumu oldukça düzeldi, ama işte adliye sarayı denilen yerleri o hale getiremezseniz, böyle acıklı görüntüler ortaya çıkar. Daha önce yazısına değindiğim gazeteci Murat Yetkin, bu konuda yazısında şöyle diyor: *“...Adliye binasına (ki nedense bir mimari felaket olan bu binalara, herhalde Türk mizah duygusunun bir eseri olarak ‘saray’ deniyor)...”*. Adliyeler epey düzeldi, ama öyle saray denilecek estetik olmadığı gibi, siz de

o hissi de uyandıran bir düzen ve işleyiş yok zaten. Ankara adliyesine karşıdan bakarsanız, bir blok betondan başka bir görüntü yoktur, içinde de insanın içini açan bir manzara yok zaten.

19. Bir önceki okuduğumla şimdi okuyacağım yazı da aslında bağlantılı, ancak bu öğrenci İzmir Adliyesine gitmiş. Bu yazıda öğrencinin son sözleri çok önemli. İzmir Adliyesi, mimari yönden öyle bir sanat şaheseri değil ama, yine de iyi ve çalışma koşulları diğerlerinden daha düzgün bir adliye. Biliyorsunuzdur, yıllarca süren yılan hikâyesi inşaatından sonra, zar zor bitirildi son yıllarda. Evet, sözü yine öğrenciye bırakıyoruz: *“O büyük yapı içinde yüzü gülen ve hoşnutluk içinde gezen sadece bizdik. Ama sonra da sorunlu düşünceler içinde boğulan asık yüzleri gördükten sonra bizim bu mutluluğumuz azalmaya, hatta kaybolmaya başladı. Daha sonra Ağır Ceza Mahkemesi Kalemine girip, bizim hukuk fakültesi öğrencisi olup, ödevimizden dolayı adliyeye geldiğimizde ve bize yardım etmelerini istediğimizi söyledikten sonra o ortamdaki insanların yüzlerinde bir miktar tebessüm oluştuğunu görünce tekrar eski halimizi almaya başladık. Bu mahkemenin duruşma salonuna girdiğimizde, hâkim heyetini görünce tekrar sorunlu halimize geri döndük. Davranışları ve tutumları bir hukukçuya, hatta bir insana yakışmayacak şekilde kötüydü. Daha sonra Aile Mahkemesinin duruşmasına gittiğimizde, hâkim tarafları o kadar eşit bir şekilde davranıyor ve tarafların anlaşmaları için elinden gelen her şeyi ortaya koyuyordu. Adliyeden çıkınca biraz düşündüm: ‘İki kişi de hukuk fakültesi mezunu’ dedim, kendi kendime. Ama sonradan farkına vardım, ‘biri hukuk fakültesi mezunu, diğeri hukukçu’...”*. Tespit işte bu: hukuk fakültesi mezunu olmak başka şey, hukukçu olmak başka şeydir. Herkes hukuk fakültesinde okuyabilir, mezun olabilir. Hukuk fakültesinden mezun olan herkes hukukçu demek değil; hukuk fakültesinden mezun olmak bir ayrıcalık değil, ama bana göre gerçek hukukçu olabilirsiniz, bu bir ayrıcalıktır. Hukuk fakültesi mezunu olursanız sadece hukuk teknisyeni, o da kötü teknisyenseniz her şeyi bozan bir teknisyen olursunuz; ama hukukçu olmak başka bir şeydir. Hukuku özümsemek, hücrelerine kadar hissetmek gerekir. Ne pahasına olursa olsun hakkı ve haklıyı üstün tutmak, adalete inanmak gerekir.

B. Hukuk Yargılamasındaki Sorunlara İlişkin Değerlendirme

Aslında daha söyleyeceğim çok şey var. Başta da belirttim, elimde çok şey daha fazla öğrenci raporu var, ama süremiz sebebiyle sınırlı tuttum. Bütün bunları toparlayacak olursak, söyleyeceğim belki buradan çok şey var, ama bunlar ibreti âlem şeyler. Değerlendirme yapmadan önce, baştan söyleyeyim ki, bana göre hukukumuzun en önemli sorunu: İlgisizlik, bilgisizlik, özensizlik ve etik sorunlar ve bir de eğitim sorunu. Eğitim sorunu hukuk fakültesinden başlıyor, arkasından stajla devam ediyor, arkasından meslek içi eğitimle sürüyor. Sırası ile bu çerçevede bazı değerlendirmeler yapacağım.

1. Hukuk, hukuk kuralları, hele de yargılama kuralları bilinmiyor, öğrenilmiyor. Eğitilmek, öğrenmek de istemiyoruz. Bakınız size basit bir örnek vereyim. Ben, hasbelkader istinafla ilgili olarak hâkimlerinin eğitimi çalışmasında bulundum. Birtakım kitapçıklar yazıldı, 1000 kadar hâkim eğitildi. İnanır mısınız, başlangıçta en sıkıntı çektiğimiz şeylerden biri, benim hiç aklıma gelmeyen bir şeydi. Eğitimin başında birçok hâkim, “siz bize eğitim veremezsiniz, bir hâkimiz” diye başlıyordu, ilk tepkileri buydu. Artık ne yapacaksınız, biz de lafa şöyle başlıyorduk: “Bu bir eğitim

değil, bilgi paylaşımıdır”. Artık ilk toplantıda ben bunu öğrendim, söze hep öyle başlıyorduk, maksat doğru bir şeyi yapmak, çünkü amacımız bağcıyı dövmek değil, üzüm yemekti, yeter ki insanların bir şeyler öğrensın.

Böyle bir şey olabilir mi? Daha yeni bir asistanın yazdığı tezdən bir şey öğreniyorum ben. Bakın öğrencilerin yazdığı raporlardan bir şey öğreniyoruz, düşünuyoruz birlikte. Bazen, o konuda özel çalışması varsa, “asistan arkadaşım bu konuyu benden daha iyi bilir” diyorum. Ne var bunda utanacak. Çünkü o onun üzerinde çalışıyor; o onun üzerinde ihtisaslaşmış. Öğrenmede, eğitimde utanma, kibirlenme olur mu? Ama bizim avukatlarımız, hâkimlerimiz eğitim almak istemiyor; büyük bir çoğunluğu eğitim almak istemiyor.

2. Staj eğitimlerimiz düzgün değil. Belki sınav bir çare değildir, ama seçme ve eleme için az çok gerekli. Avukatlık stajını ve sınavını biz ayakta tutamadık. Maalesef, -benim bildiğim- dünyanın hiçbir yerinde bu kadar kolay avukat olunan bir yer yok. Yeni kurulan, tarihi geçmişi olmayan bazı ülkelerde bile, bu kadar kolay avukat olunmuyor. Neden? Çünkü sömürge olmuşlar, İngiltere, Fransa onlara dayatmış sistemlerini, öyle kolay avukat olunmuyor. Ama bizde fakülteden sonra bir yılda, deyim yerindeyse müruru zamanla avukat olunuyor. Bunlar belki tekrar şeyler, ama eskilerin bir lafı var, “el tekrarül ahsen, velevkane yüz seksen”, yani bir şey iyiyse 180 defa da söylenir, başka türlü de düzelmez zaten.

Bu kadar kolay avukat olunmamalı; bu kadar önemli bir meslek, bu kadar basit olamaz. Kolay elde edildiği için de zaten kolay harcıyoruz. Bakın meslek ilkelerinin falan uygulandığı yok. Gerçi hem Avukatlık Kanununun hem de Meslek İlkelerinin yeniden gözden geçirilmesi gerekir, ama onu da yapmıyoruz. Mesleğin etik değerleri artık erozyona uğramış durumda. Yukarıda aktarıırken, bir öğrencinin raporunda ne diyordu: “Avukat mı değil mi ben anlayamıyorum”. Bürosunda dururken, dışarıya çıkarken, müvekkille görüşürken, konuşurken, dilekçe yazarken, duruşmaya çıkarken gerçekten avukat olmalı, bu hissedilebilmeli. Avukatlar ve barolar bu işle uğraşmıyoruz, sonra niye bize saygı duymuyorlar diye kızıyoruz. Ama maalesef bu etik değerlerin hepsini bir köşeye koymuşuz.

Avukatlık stajı, hâkimlik stajı mutlaka gözden geçirilmeli. Avukatlık sınavı, mutlaka getirilmeli. Üniversiteler, fakülteler sadece belirli temel bilgileri kazandırır, bazı alanlar dışında meslek edinmez. Bu sebeple her mesleğin girişi, eğitimi, stajı vs. az çok farklıdır. Bir fakülte bitirmek, size, onun devamında mutlaka bir meslek hakkını da tanımaz. Öyle olmasa, staja falan da ihtiyaç yok demektir. Barolar Birliğinin, Baroların ne yapıp edip bu meslek sınavını getirmek için çalışmaları gerekir. Ama bu, avukatlık piyasasını düzenlemek için değil -çünkü öyle bir algı da var-, hukuka hizmet için, mesleğe hizmet için, savunmayı ayakta tutmak için olmalı. Bunun yanında, hem avukatlık da hem hâkimlik de sınavların objektifliği sağlanmalı, ağırlık kendi meslek mensuplarından olsa da, örneğin avukatlık sınavına hâkimlerden, öğretim üyelerinden de katılan olmalı ya da hâkimlik sınavına, ağırlık hâkimler ve bakanlık olsa da, Barolar Birliğinden, üniversitelerden katılımcılar olmalı. Bunların stajları yeniden düzenlenmeli, Adalet Akademisindeki yapılanmanın ve anlayışın yeniden düzenlenmesi gerekir.

Bunun dışında, uzmanlaşmaya, yeniden yapılanmaya ve meslek içi eğitime önem verilmeli. Hâkimler, avukatlar mutlaka zaman zaman meslek içi eğitimlere katılmalı, bilgilerini yenilemeli.

3. Yargının önemli bir sorunu da, yargılama kurallarının gereği gibi bilinmemesi, uygulanmamasıdır. Adeta her hâkimin her avukatın ayrı bir usûl kuralı var. Bir mahkemeye başvurduğunuzda, önce o hâkimin ne istediğini anlamaya çalışıyorsunuz. Yargılama kuralları ise, istenirse uygulanan kurallara dönüşmüş. Hâkimlerde ve avukatlarda, alışkanlıklarını kuralların önüne geçirme davranışı oluşmuş durumda. Bunun en tipik örnekleri, zaman zaman mahkemelerin -neye istinaden yaptıklarını bilmiyorum- aldıkları prensip kararları. Bir mahkemeye gidiyorsunuz, prensip kararımız var diyor. Ben usûl hukukçusuyum, bilmiyorum böyle bir şey, kitabın, kanunun bir yerinde yazmıyor ama var. Bu prensip kararlarından bir kısmı da açıkça kanuna aykırı.

4. Mahkemelerde, Yargıtay içtihadı dışına çıkmama ve kanunlar değişse de eski alışkanlıkları sürdürme söz konusu. Ne olursa olsun, ne kadar haklı olursanız olun, bir içtihat bulamazsanız yandınız demektir. Bazen kanunlar değişiyor, ama hâkime uygulatamıyorsunuz. Ben, bir kanun komisyonunda kaleme aldığım kanun hükmünü, kanunlaştıktan bir yıl sonra bir olayda hâkime anlatmadım. Benim yazdığım dilekçeye, öyle olmaz dedi. Kanun değişmiş, hem de çok temel bir konuda, haberi yok. Ben de, bu hükmü ben kaleme almıştım demeye utandım. Bir hâkime bunu söylemeye hicabederim.

5. İş yargıya götürmeden çözüme alışkanlığımız yok. Bu konuda başarılı değiliz. Özellikle avukatların ilk düşündüğü şey, ihtar çekmek, dava açmak, uyuşmazlık çıkarmak. Önce uyuşulabilir mi, anlaşılabilir mi diye düşünmüyoruz. Ama maalesef hukuk fakültelerinde de bunun eğitimi verilmiyor, stajda öğretilmiyor, bir süre sonra böyle bir alışkanlık oluşuyor. Avukat bunu bilse bile, müvekkile söyleyince, müvekkilin aklına iki şey geliyor: “Bizim avukat bu işi bilmiyor mu?” -çünkü herkes, “koparırsınız, yaparsınız, karşı tarafı mahvederiz” tatlı cümlelerini duymak istiyor- ya da “bizim avukat acaba karşı tarafla anlaşmış mı?”. Bu çok zor bir şey. Bırakın vatandaşı, devletin anlaşma niyeti yok ki. Devlet sürekli uyuşmazlık sevdasında. Bir seferinde tecrübeli Yargıtay üyelerine sordum: “Yargıtay’daki iş yükünde devletin taraf olma oranı nedir?” diye. “En az % 25-30 dediler”. “Peki devletin haklı çıkma oranı nedir?”, ona da “yarıdan fazlasını kaybediyor” diye cevap verdiler. İdari yargıyı düşünün, orada her zaman devlet taraf. Ama bir bakıyorsunuz, en haksız davada bile, Hazine avukatı dilekçe veriyor, bir satır: “temyiz ediyorum”, sonra ardında karar düzeltme yine bir satır. Peki, nasıl düzelecek? Devlet vatandaşıyla haksız da olsa uyuşmazlığı sürdürme eğilimindeyse, vatandaşından barışçı davranmasını nasıl bekleyecek? Örnek vereyim size, bizde yardımcı doçent atananların dereceleri düşürüldüğü için, tekrar dava açılması gerekiyor. Davaya açan tüm yardımcı doçentler de kazanıyor. Türkiye de şu kadar öğretim üyesi var, devlete, maliye bunu (ki, uygulamadan kaynaklanıyor yanlışlık) düzeltmiyor inatla. Mahkemelere iş yükü, hazineye yargılama giderlerini ödemek şeklinde yük olarak dönüyor sonunda. Yazık günah değil mi?

6. Yolsuzluklar da yargının önemli bir sorunu. Biliyorsunuzdur, Hayrettin Hoca, Hayrettin Ökçesiz’in bu konuda bir araştırması var. Galiba kendisi yarın konuşacak. Hatta başı derde girdi o yüz-

den, yıllar önce. Yaptığı da şu: Yargıda hâkimler, avukatlar arasında araştırma yapmış. Sonuç: Yolsuzluk var. Yok mu, hepimiz biliyoruz. Ama az daha yargılanıyordu, bu bilimsel araştırma ve tespit sebebiyle. Yolsuzluk herkesçe bilindiği halde, yok farzedilmekte, göz yumulmakta. İllaki rüşvet alıp vermek olarak anlamayın bunu, hatır koymak, başka şeyler de dâhil bunun içine. Bugün kime başarılı avukat deniliyor? Bilgili, dürüst, işini yapan avukat, iyi avukat değil. Tırnak içinde söylüyorum “iş bitiren”, ilişki kuran, bol para kazanan avukat iyi avukat. Artık müvekkiller avukatlara, hâkimi tanır mısın, bilirkişiyi tanır mısın, Yargıtay da tanıdığın var mı diye soruyor. Böyle bir şey olur mu? Böyle hukuk sistemi yürür mü? Bakınız bugün Türkiye, dünya ülkeleri arasında ekonomik büyüklükte 17. sırada galiba, ama temiz toplum sıralamasında ve yolsuzlukta 70. sıradayız. Bunun anlamını iyi düşünmek lazım. Eğer temiz toplum sıralamasında 70. sıraladaysak, yargıyı iyi düşünmek gerekir.

7. Avukatlık mesleğinin yeniden yapılandırılması gerekir mutlaka. Artık çarıklı erkanı harp usulü avukatlıkla iş yürümüyor. Yabancı hukuk büroları cirit atıyorlar ülkede, kontrol dahi edemiyoruz. Ama biz hâlâ değişmemeye, gelişmemeye direniyoruz, eski alışkanlıklarla işin yürüyeceğini sanıyoruz. Bununla bir takım yasaklar getirerek mücadele edemezsiniz, dünya değişiyor. Ne yapacaksınız, avukatlık sistemimizi, yapılanmamızı gözden geçireceğiz. Karşınızda 100-150 avukatın çalıştığı, her konuda uzmanın olduğu bir büroyla, ülke içini bırakın, uluslararası bir işte bir kaç avukatın çalıştığı, eski usûl bir büroyla başedemezsiniz. Biz daha, avukatlık şirketlerini dahi düzgün çalıştıramıyoruz. Çünkü şirketleşmenin hiçbir avantajı yok. Hayat ilişkileri çok sıklaştı, ama biz hâlâ daha şube açamıyoruz. Şüphesiz avukatlık şirketi, şubesi farklı olmalı, ama olmalı. Peki, ne yapılıyor, başka bir yerdeki avukatlık bürosu irtibat olarak kullanılıyor, birinin üzerine bürolar açılıyor. Neden? İhtiyaç varsa, olur, evren boşluk kaldırmaz. Daha düne kadar hukuk bürosu ibaresini kullanmak bile disiplin suçuydu. Meslek içi eğitim, uzmanlaşma bunların hep gözden geçirilmesi gerekir. Biz bunu yapmayız diyebilirsiniz. O zaman avukatlarınızı, güçlü yabancı büroların taşeronu olarak çalıştırırsınız ancak, ülkeniz içindeki hukuki uyumsuzlukları bile yabancı avukatlar yürütür. Güçlü kurumsal yapılarla, ancak güçlü kurumsal yapılar kurarak mücadele edilebilir. Biz de her avukatlık bürosunun ömrü, o büronun sahibi olan avukatla sınırlıdır. Ama orada oluşan müvekkil portföyü, kütüphane, bilgi, tecrübe birikimi boşa gidiyor. Yazık değil mi? Gelişmişliğin ölçülerinden bir de kurumsallaşmadır.

8. Hâkimlerin eğitim, atama ve yükselme kriterleri mutlaka gözden geçirilmelidir. Hâkimler, öğrenmeli, araştırmalı, korkmamalı, rahat olmalı. Hâkim, devletin değil, milletin hâkimidir, millet adına yetki kullanır. Hâkim devletin değil, devlet hâkiminin ve adaletin hizmetindedir. Çünkü gerektiğinde devleti de yargılayacak güç hâkimlerdir. Ama hâkim kendini devlet memuru gibi hissederse, o zaman vatandaşla devlet arasında objektif davranamaz ki. Adaleti ayakta tutmazsak devleti de ayakta tutamayacağımızı bilmemiz lazım. Hâkim, kendisini devlet memuru değil, temel erklerden birini kullanan güç olarak hissetmeli; ancak kontrolsüz gücün güç olmadığını, keyfîlik olmadığını da bilmeli. Bilen, öğrenen, liyakatli hâkimlerin yükselmesinin, ilerlemesinin önü açılmalı, objektif kriterler oluşturulmalı. Hâkimler, bir tayin için, hak ettiği halde yükselmek için, Bakanlık, HSYK

kapısı aşındırmamalı. Bu kapılar aşındırıldıkça, hâkimlerin meslek onurları ve saygınlıkları da aşınmaktadır. Denetim, teftiş mutlaka gözden geçirilmelidir.

9. Yargı organizasyonunun da gözden geçirilmesi gerekir. Özellikle Başsavcılıkların durumu gözden geçirilmelidir. Benim uzmanlık alanım ceza değil, o yüzden savcılıkların yargısal kısmına girmeyeceğim. Ancak, bugün mahkemeler, kalemler bir kağıt almak için bile, Başsavcılığa mecbur olmamalı. İdari yönden bir çok şey, savcılıklara bağlanmış durumda, bundan vazgeçilmelidir. Savcılıkların idari görevleri, yeniden gözden geçirilmeli, mahkemelerin personel ve idari yönetimlerinde yeniden bir yapılanma olmalıdır.

10. Yargıyla ilgili, yargı dışı faktörler de gözden geçirilmelidir. Bu çerçevede, tebligat, kadastro, kurumlarla yargının ilişkileri, basın vs. hususlarının da dikkate alınması gerekir. İyi işlemeyen bir tebligat ve posta yolunun günahı yargıya yüklenmemelidir. Devlet bu konuda gerekli tedbirleri almalıdır.

11. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin sürekli tekrar ettiği bir kararı var: "bir yargılamanın adil olması yetmez, adil de görünmesi gerekir". Bizim sorunlarımızdan biri de bu, bazen gerçekten çok iyi bir yargılama yürütülüyor. Ama, dışarıdan da öyle hissedilmesi, öyle algılanması gerekir. Daha önce okuduğum öğrenci değerlendirmelerinde de gördünüz, dışı öyle yansımayan, yargılamanın eksik yürütüldüğü, ciddi yapılmadığı izlenimi uyandıran hususlar, bunu zedeliyor.

12. Tüm bunların ötesinde, herkesin yargıya titizlik göstermesi gerekir, ilgilenmesi, önemsemesi gerekir. Düşünebiliyor musunuz, bir insan veya birkaç insan, diğer insan ya da insanların kaderi üzerinde karar veriyor. Bu yetkiye hâkimler dışında sahip olan başka güç var mı? Kralları ve imparatorları dahi yargılama gücüne sahip olmuş hâkimler. Adeta, yeryüzünde yapılan ilahi bir iş. Ama ülkemizde bunun bilincine varıldığını sanmıyorum. Öğrenci ne diyordu hatırlıyor musunuz, hukuk fakültesi mezunu olmakla hukukçu olmak arasında fark var diye. Biz hukuk fakültesi mezunları yetiştiriyoruz, gerçek hukukçular değil. Birkaç yıl önce bizim fakültede, hukuk etiği dersi verelim diye dilekçe verdim, gereği yok diye kabul edilmedi. Staj eğitiminde ciddi ciddi hukuk etiğine eğiliyor muyuz? Hayır... Ama lafa gelince çok şey söylüyoruz. Küçük tedbileri alıp, basit yorgunluklara katlanmıyoruz, ama koca koca eleştiriler ve büyük laflar etmeyi seviyoruz hepimiz.

Bakın bunun somut örneğini şu toplantıda yaşıyoruz. Bugün herkes, tüm siyasi partiler, yargıyla ilgili olarak şikâyet ediyor, sorunları ve eleştirileri dile getiriyor. Ama ben burada birkaç kişi görüyorum siyasi partilerden. Sadece, herkesin, kendisinin canı yanınca, ancak bir yargının olduğu hatırlanıyor; o da biraz karşı tarafa kızarak, sitem ederek. Burada, Barolar Birliği'ne gerçekten teşekkür etmek lazım. Özellikle şu anda Barolar Birliği Yönetiminin bu konuda ciddi bir çabası, gayreti var; bu hem yayın aşamasında, hem bu tür toplantılar yapılarak sağlanıyor. Bunu da mümkün olduğunca objektif yapıyorlar, tek yönlü de değil. Mesela, toplantıya katılım listesine baktım, her türlü görüşü seslendirebilecek insan var burada.

Ben siyasi partilerin yerinde olsam, memlekette yargının bu kadar tartışıldığı zamanda, buraya en azından her partiden 5-6 kişiyi gönderirim, bunları not alırım, ondan sonra gider tartışırım, sonuç çıkarır yararlanırım. Bir iki parti temsilcisi dışında kimse yok burada. O zaman siz ne kadar inandırıcı ve samimi olacaksınız. TBB bu kadar geniş bir toplantı yapıyor, ama siz ilgilenmiyorsunuz. Bir baktım programa, en son toplantı günü siyasi parti temsilcileri var, muhtemelen sadece o gün geleceklerdir bir çoğu. O gün de siyasi birtakım şeyler söyleyip, bırakacaklardır. Şu anda CHP adına biz buradayız diyen bir iki kişi var aramızda, ama bir çiçekle bahar olmuyor, sadece sizin olmanız yetmiyor; başkalarının da buraya gelmesi lazım. İktidarın gelmesi lazım, muhalefetin gelmesi lazım, iktidar olamayanların gelmesi lazım, Mecliste olanların, olmayanların gelmesi lazım, bunları not etmesi lazım, her yerde söylemesi lazım. Çünkü en büyük sorunumuz bizim şu anda yargı. Son gün toplantıda bulunamayacağım, keşke kalabilseydim, o zaman siyasi parti temsilcilerine bu konuda söyleyecek sözlerim vardı açıkçası.

Ben her sene başında şöyle başlıyorum derse: Bir insanın beyni ve vicdanı düzgün çalışmadan o insan sağlıklı yaşayamaz, doğru düzgün hareket edemez. Bir ülkenin beyni üniversitelerdir, vicdanı yargıdır. Ama bir bakın bakalım, üniversite sistemimiz sorunlu, her gün sorun yaşıyoruz, ne kadar ciddi bilim yaptığımız tartışma götürür. Yargının durumu ortada. Ne acıdır ki, ben ikisinin de içindeyim. Bazen, olmayan şeyleri yapıyorum inancına kapılıyorum. Üniversiteler, yani beyin felç; vicdan adalettir, vicdan felç... İşte beyin düzgün çalışmıyor, vicdan düzgün çalışmıyorsa, ne yapıyoruz, sağa sola çarpıyoruz ister istemez, kırıp döküyor bürokrasi, devlet çarkı verimli olmuyor, yönümüzü doğru bulamıyoruz, bilinçsiz bir toplum oluyoruz. Beyin kısmen çalışınca, vicdan tam işleyemeyince vahameti düşünün. Tüm bunlara rağmen yine de ayaktayız. Nasıl bunu başarıyoruz ben anlamıyorum. En büyük yeteneğimiz bu herhalde, bizi bin yıllardır ayakta tutan özellik...

Son olarak şunu da söylemek de yarar var: Herkes her şeyi -en azından birçok şeyi- biliyor aslında. Fakat birisine bir şey söylediğiniz zaman, yok öyle bir şey diyor ya da alınganlık gösteriyor, savunmaya geçiyor. Yargıya bir şey söylediğiniz zaman kızıyor, avukata bir şey söylediğiniz zaman kızıyor; üniversiteye bir şey söylediğiniz zaman kızıyor. Ama her yerde de sorun var ve bu sorunlar artık öyle ufak tefek değil, herkesin gözüne batıyor, herkesin canını yakıyor. “Kral çıplak” dediğiniz zaman, “çıplak değil” deniyor, ama çıplak dolaşılıyor kral yapacağınız bir şey yok.

Üniversitelerde de aynı şey var. Osmanlıyı “beşik uleması” çökertti derler, bizi de “hatır uleması” bitirecek. Hukuk eğitimini sağlıklı vermiyoruz, öğrencilere ileride hâkim, avukat olacak insanlar gözüyle değil, bazen insan gözüyle dahi bakmıyoruz. Ehil olmayan insanlara unvanlar dağıtıyoruz. Bir bakıyorsunuz, asistan olamayacağı, hoca olamayacağı belli insanları ilerletiyoruz; yüksek lisans yapıyor, hadi doktora yapsın diyoruz, ardından “çocuk buraya kadar gelmiş, doktorasını vermesin mi?”, doktor oluyor “doçentlik olmasın mı?” diyoruz, onu da oluyor, sonra insanların kaderleri hakkında karar veriyor bu insanlar. Yeni moda olarak da hatıra binaen avukatlara, hâkimler çok da titiz olmayan çalışmalarla unvanlar veriyoruz. Ne yazık ki, bunu da biz, öğretim üyeleri yapıyoruz. Peki, yarın ne olacak, “yarım hâkim maldan, yarım hekim candan eder” demişler, edi-

yor zaten. Diyeceksiniz ki, “bu o kadar çok mu?” Bunu, kendi içinde tartmak lazım. Ama bakın, tapuda rüşvet yüzde 50 olsa bu ülke batmaz, ama yargıda yüzde 10 olduğu zaman batar, bilimde yüzde 10 olduğu zaman batar. Akla, bilime, adalete, hakkaniyete aykırı işler yapıyoruz.

Başta söylediğimi tekrarlıyorum. Temel sorunumuz, ilgisizlik, bilgisizlik, özensizlik, etik sorunlar, eğitim.